

Мищенко Т.В.,

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
<https://orcid.org/0000-0002-1424-1724>*

Постоева О. Г.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри економіки, підприємництва та менеджменту
ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-1167-636X>*

Бадьйор Н. Б.,

*старший викладач кафедри англійської мови
Національного університету «Кієво-Могилянська академія»
<https://orcid.org/0009-0009-7430-1598>*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СФЕРИ ТРАНСПОРТНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. У статті висвітлено дослідження структурно-семантичних особливостей термінології транспортно-бізнесу в англійських джерелах та основні способи її перекладу українською мовою. Здійснено спробу систематизації термінологічних одиниць транспортної сфери за семантичними групами: терміни видів транспорту і перевезень, інфраструктури, документообігу та митного оформлення, послуг і процесів, фінансово-економічної діяльності, вантажів, технічних характеристик, суб'єктів бізнесу та правових аспектів міжнародної торгівлі.

Актуальність дослідження зумовлена глобалізацією транспортних процесів, зростанням міжнародних перевезень і необхідністю уніфікації термінології задля ефективної професійної комунікації між учасниками транспортного ринку різних країн. Під час перекладу транспортної термінології виникають труднощі, пов'язані з багатозначністю, міжмовними розбіжностями, відсутністю точних еквівалентів у мові перекладу та необхідністю адаптації термінів до українського контексту. Це робить питання способів перекладу особливо важливим для фахівців з лінгвістики, перекладознавства та транспортної галузі.

З метою досягнення поставлених завдань проаналізовано 29 нормативних документів асфис ЄС та Світової організації торгівлі, серед яких міжнародні договори, конвенції, директиви ЄС, регламенти та угоди у сфері транспорту і торгівлі. Аналіз цих джерел дозволив окреслити основні моделі терміноутворення у сфері транспортного бізнесу, визначити структурні типи термінів (прості, складні, словосполучення) та простежити закономірності їх перекладу українською мовою.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що термінологія транспортного бізнесу є відкритою, динамічною системою, яка постійно оновлюється у відповідь на технологічні зміни, цифровізацію транспортних процесів, впровадження міжнародних стандартів та розвиток логістичних технологій. Її переклад вимагає не лише знання мовних норм, але й розуміння предметної сфери,

міжнародних нормативів і контексту використання терміна.

Ключові слова: термінологія, термін, термінологія транспортного бізнесу, способи перекладу, структурно-семантичні особливості термінології транспортного бізнесу.

Постановка проблеми. У сучасному світі транспортний бізнес є ключовою складовою глобальної економіки, забезпечуючи безперервний рух товарів між країнами. В умовах інтернаціоналізації ринків і зростання обсягів міжнародних перевезень особливої актуальності набуває питання уніфікації та стандартизації транспортної термінології. Саме терміни є основою професійної комунікації між суб'єктами транспортного ринку – перевізниками, експедиторами, митними брокерами, страховими компаніями, державними органами. Недостатня узгодженість термінів або неточність перекладу може призвести до юридичних колізій, фінансових втрат чи організаційних непорозумінь у міжнародній практиці.

Водночас у процесі перекладу англійської транспортної термінології українською мовою виникають труднощі, пов'язані зі специфікою терміноутворення, семантичною багатозначністю, відсутністю точних структурних відповідників та розбіжностями у когнітивно-культурному сприйнятті понять. Тому постає необхідність глибшого вивчення структурно-семантичних особливостей транспортних термінів, систематизації способів їх перекладу та розроблення принципів адекватного відтворення англійських термінів українською мовою з урахуванням контексту, галузевих стандартів і мовних норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термінологія як сукупність спеціальних мовних одиниць відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні ефективної професійної комунікації в межах конкретних галузей знання, зокрема у сфері транспортного бізнесу. Теоретичне осмислення поняття «термін» свідчить про його багатогранність і необхідність системного

вивчення, що зумовлює актуальність термінознавства як окремої наукової дисципліни. Терміни мають специфічні ознаки, серед яких головними є точність, однозначність, системність, емоційна нейтральність та функціональна визначеність. Ці ознаки відрізняють терміни від загальноживованої лексики і підкреслюють їхню роль як інструментів пізнання, фахового мислення і професійного спілкування.

Слід зазначити, що у лінгвістиці існує декілька підходів до розуміння терміна. Деякі дослідники зосереджуються на його когнітивному, лінгвістичному та комунікативному вимірах (М. Т. Кабре [1], та Дж. С. Сейджер [2]), інші – на його функціональній ролі (І. В. Корунець [3], А. Я. Коваленко [4], В. І. Карабан [5]). Попри розбіжності, спільним для всіх підходів є визнання терміна як мовної одиниці, що служить для фіксації спеціалізованого знання.

У контексті транспортного бізнесу терміни набувають ще більшої значущості, оскільки ця галузь має власну складну систему понять і категорій. Саме тому дослідження термінів транспортної сфери необхідне для стандартизації професійного дискурсу, оптимізації процесів перекладу, навчання і міжнаціональної комунікації.

Метою роботи є спроба виділити основні семантичні категорії термінології транспортного бізнесу, проаналізувати їхню структуру та способи їх перекладу.

Виклад основного матеріалу. Структура терміна тісно пов'язана з його семантикою, а також із функціонуванням у межах термінологічної системи. Низка термінів транспортного бізнесу є результатом запозичення або калькування, що свідчить про інтернаціональний характер цієї галузі.

Вивчення термінів англomовного транспортного бізнесу повинно базуватися не лише на аналізі їх формальної будови, але й на врахуванні комунікативного контексту їх використання. Такий комплексний підхід сприяє глибшому розумінню термінів як динамічних одиниць професійного мовлення, що відображають еволюцію галузі, її потреби та глобальні зміни.

Матеріалом для дослідження стали тексти міжнародних договорів, конвенцій, законів та їх переклад українською мовою. В ході дослідження було використано термінологію з Глосарію термінів *acquis* ЄС (законів, директив та конвенцій ЄС), опублікованого на сайті Кабінету міністрів України [6], та законодавства щодо функціонування Світової Організації Торгівлі (СОТ), учасником якої є Україна. Загалом 29 документів.

Розглянемо структурно-семантичні особливості англomовної термінології транспортного бізнесу, виокремленої із текстів вказаних вище документів.

Транспортний бізнес – це вид підприємницької діяльності, пов'язаний із перевезенням пасажирів або вантажів різними видами транспорту з метою отримання прибутку. Транспортний бізнес включає сукупність підприємств, організацій та діяльностей, які забезпечують ці перевезення.

З огляду на природу діяльності транспортного бізнесу, ми виділили такі основні семантичні групи термінології транспортного бізнесу: термінологія видів транспорту та перевезень; термінологія інфраструктури; термінологія документообігу та митного оформлення; термінологія послуг та процесів; фінансово-економічна термінологія; термінологія вантажів; термінологія технічних засобів, технічних характеристик; термінологія суб'єктів транспортного бізнесу; термінологія

сфери міжнародної торгівлі, правових та адміністративних аспектів.

Розглянемо кожну семантичну групу термінів детальніше:

Термінологія видів транспорту та перевезень включає типи транспорту (автомобільний, залізничний, морський, авіаційний, річковий тощо) та способи перевезень (пасажирські, вантажні, контейнерні, збірні, тощо). Ця термінологія важлива для планування маршрутів, вибору оптимальних способів доставки та управління логістичними потоками.

Термінологія інфраструктури включає порти, термінали, дороги, склади, залізничні вузли, аеропорти та є ключовою для оцінки пропускної спроможності транспортних шляхів, безпеки та ефективності транспортної системи.

Термінологія документообігу та митного оформлення важлива для дотримання законності перевезень, контролю вантажів та мінімізації ризиків на митниці. Містить коносаменти, накладні, митні декларації, сертифікати тощо.

Термінологія послуг та процесів описує такі послуги, як: страхування вантажів, пакування, складські послуги, експедирування. Використовується для ефективної організації усіх етапів перевезення та забезпечення якості обслуговування.

Фінансово-економічна термінологія використовується для оцінки економічної ефективності перевезень та планування бюджету компанії. Включає тарифи, збори, страхові витрати.

Термінологія вантажів важлива для вибору правильного транспортування, вибору упаковки та засобів безпеки. Вантажі поділяються на небезпечні, наливні, сипучі, швидкопсувні тощо.

Термінологія сфери міжнародної торгівлі, правових та адміністративних аспектів стосується дотримання правил зовнішньої торгівлі, виконання договорів, регулювання перевезень, дозволяє уникати юридичних проблем та забезпечує дотримання міжнародних стандартів.

Термінологія технічних засобів, технічних характеристик є ключовими для безпечного та ефективного перевезення вантажів. Містить транспортні засоби, контейнери, технічне обладнання для навантаження/розвантаження, інформаційні системи тощо.

Термінологія суб'єктів транспортного бізнесу дозволяє чітко визначати ролі, відповідальність та взаємодію учасників ринку. Сюди відносяться перевізники, експедитори, митні брокери, страхові компанії.

В межах кожної з наведених груп за структурним критерієм виокремлюємо *прості терміни* (складаються з одного слова); *складні терміни* (складаються з двох або більше слів, що пишуться разом або через дефіс); *терміни-словосполучення* (складаються з кількох компонентів, які мають власну структуру та словотвірну специфіку) [4].

Розглянемо досліджувані семантичні групи термінів у структурному аспекті.

Види транспорту та перевезень

Прості терміни: «*cabotage (air)*» – «каботаж (повітряний)», «*transportation*» – «перевезення», «*transit*» – «транзит». Складні терміни: «*intermodality*» – «інтермодальність», «*roll-on-roll-off (Ro-Ro)*» – «горизонтальний метод навантаження та вивантаження («Ро-Ро»). Терміни-словосполучення: «*carriage by air*» – «авіаневезення», «*carriage by sea*» – «морське перевезення», «*combined transport*» – «змішане перевезення», «*Ex Works*» – «франко завод», «*freight flow*» –

«вантажопотік», «*ferry-liner shipment*» – «поромно-лінійні відвантаження» тощо.

Інфраструктура

Прості терміни: «*port*» – «порт», «*route*» – «маршрут; дорога». Складні терміни: «*gateway*» – «перевалочний пункт». Терміни-словосполучення: «*airport of departure*» – «аеропорт відправлення», «*bogie exchange station; transfer station*» – «станція заміни колісних пар», «*carriage way*», «*traffic way*» – «проїжджа частина дороги», «*container terminal*» – «контейнерний термінал», «*fairway information*» – «інформація про фарватер» тощо.

Документи та митне оформлення

Прості терміни: «*appeal*» – «скарга», «*bordereau*» – «бордеро», «*complaint*» – «скарга», «*Decision*» – «рішення», «*declarant*» – «декларант», «*invoice*» – «рахунок-фактура», «*manifest*» – «маніфест; декларація вантажу; вантажний маніфест. Складні терміни: «*interoperability*» – «сумісність/взаємозв'язаність (комп'ютерних систем) управління запасами», «*waybill*» – «транспортна накладна». Найбільшою семантичною групою термінів у нашому дослідженні виявилися терміни-словосполучення, що відображають назви різних типів документів. Розглянемо їх детальніше. Терміни-словосполучення: «*advance ruling*» – «попереднє рішення», «*carrier name*» – «найменування перевізника», «*collective paper*» – «інкасові документи», «*control card*» – «картка контролера», «*commercial policy measures*» – «заходи торговельної політики», та ін.

Послуги та процеси

Прості терміни: «*authentication*» – «встановлення справжності», «*affreightment/ freightment*» – «фрахтування», «*carriage*» – «перевезення», «*conveyance*» – «перевезення». Складні терміни: «*lift-on-lift-off (Lo-Lo)*» – «вертикальний метод вивантаження і навантаження (Ло-Ло); вертикальна вантажообробка». Терміни-словосполучення: «*acceptance of goods*» – «прийняття товарів; прийняття вантажів», «*alongside delivery*» – «доставка вантажу до борту судна», «*business continuity procedure*» – «процедура забезпечення безперервної роботи».

Фінансово-економічні категорії, платежі

Прості терміни: «*amount*» – «сума», «*charges*» – «збір», «*debt*» – «борг», «*demurrage*» – «штраф / неустойка за простій». Складні терміни: «*in-quota*» – «в межах квоти», «*re-exportation*» – «реекспорт», «*re-importation*» – «реімпорт». Терміни-словосполучення: «*export duties and taxes*» – «експортні мита і податки», «*fiscal transit duty*» – «фіскальне мито», «*flat-rate tariff*» – «однакова / єдина ставка; єдиний тариф».

Класифікація вантажів

Прості терміни: «*marking*» – «маркування», «*marks*» – «маркувальні знаки», «*package*» – «упаковка; вантажне місце», «*seal*» – «пломба; печатка», «*shipment*» – «вантаж; відвантаження; партія (товару)». Терміни-словосполучення: «*loose goods; bulk goods*» – «неупакований, насипний навалювальний вантаж», «*mixed cargo*» – «змішаний вантаж», «*net weight*» – «вага нетто», «*out of profile*» – «негабаритний вантаж», «*perishable goods*» – «швидкопсувні товари», «*perishable foodstuffs*» – «швидкопсувні харчові продукти», «*urgent consignment*» – «термінова поставка; термінова партія вантажу».

Технічні засоби, технічні характеристики

Прості терміни: «*vessel*» – «судно», «*tractor*» – «тягач», «*tug*» – «буксир», «*ship*» – «судно», «*pusher*» – «штовхач», «*freighter*» – «вантажне судно», «*bulk*» – «маса; обсяг», «*craft*» – «плавучий засіб», «*container*» – «контейнер». Складні терміни: «*transport-unit*» – «транспортна одиниця». Терміни-словосполучення: «*cable car*» – «підвісні вагони», «*digital tachograph*» – «цифровий тахограф», «*double-hull oil tanker*» – «нафтоналивне судно з подвійним корпусом», «*effective circumference of wheel tyres*» – «ефективна довжина кола колісних шин», «*floating establishment*» – «плавуча споруда», «*railway gauge*» – «ширина залізничної колії», «*tank wagon*» – «вагон-цистерна».

Суб'єкти транспортного бізнесу

Прості терміни: «*consolidator*» – «експедитор, який організовує збірні відправки»; «*consolidator*», «*carrier*» – «перевізник», «*haulier*» – «автоперевізник», «*sender*» – «відправник», «*shipper*» – «вантажовідправник»; «експортер», «*forwarder*» – «експедитор; перевізник». Терміни-словосполучення: «*cargo handling organization*» – «організація, яка обробляє вантаж», «*economic operators*» – «суб'єкти господарювання», «*express delivery service*» – «служба термінової доставки», «*forwarding agent*» – «експедитор»; «транспортний агент», «*freight company*» – «компанія-фрахтувальник».

Міжнародна торгівля, правові та адміністративні аспекти

Прості терміни: «*detention*» – «запимання», «*harmonization*» – «гармонізація; узгодження», «*integrity*» – «бездоганність (відсутність корупції)», «*modality*» – «модальність (в залежності від контексту принцип, метод)», «*smuggling*» – «контрабанда», «*contraband*» – «контрабанда». Складні терміни: «*interoperability*» – «операційна сумісність», «*non-discrimination*» – «недискримінація; принцип недискримінації». Терміни-словосполучення: «*certification authority (for e-signature)*» – «сертифікуючий орган (для електронного підпису)», «*country of origin of goods*» – «країна походження товарів», «*country of destination*» – «країна призначення», «*customs status*» – «митний статус», «*Free Carrier*» – «франко перевізник», «*most-favoured-nation treatment*» – «режим найбільшого сприяння (РНБ); принцип найбільшого сприяння».

Надалі розглянемо застосування способів перекладу при відтворенні англійських термінів українською мовою.

Калькування (дослівний або буквальный переклад) – це прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як праило перший за порядком відповідник у словнику. Калькування як прийом перекладу частіше застосовується при перекладі складних слів (термінів). Воно може застосовуватися також стосовно тільки одного з компонентів складного слова (терміна): «*slag yard*» – «шлаковий двір» [5, с. 286].

Досить часто калькування застосовується при перекладі до тих складних термінів, що утворені за допомогою поширених загальнонародних слів: «*self-loading*» – «самозавантаження». Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові [5, с. 286].

«*Age means the age of the ship, expressed in number of years from its date of delivery*» (Regulation (EU) No 530/2012) [6] –

«*Vik* означає вік судна, виражений кількістю років з дати його постачання». У реченні застосовано спосіб калькування до слова «age», яке перекладено словниковим відповідником «вік».

«*Customs formalities* means all the operations which must be carried out by a person and by the customs authorities in order to comply with the customs legislation» (Regulation (EU) No 952/2013) – «*Митні формальності* означає всі операції, що їх повинні виконати особа та митні органи для дотримання митного законодавства». У цьому реченні «*customs formalities*» відтворюється шляхом калькування як «митні формальності».

Транскодування – спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма вихідної мови передається засобами абетки мови передкладу, наприклад, «*management*» – «менеджмент», «*perforator*» – «перфоратор» [5, с. 282]. Розрізняють 4 види транскодування: 1) транскрибування; 2) транслітерування; 3) змішане транскодування; 4) адаптивне транскодування [5, с. 282].

При аналізі перекладу термінології транспортного бізнесу англійських текстів було знайдено такі приклади використання транскодування:

«*Company* means the owner of the ship or any other organisation or person such as the manager, or the bareboat charterer, who has assumed the responsibility for operation of the ship from the owner of the ship and who, on assuming such responsibility, has agreed to take over all the duties and responsibilities imposed by the International Safety Management (ISM) Code» (Directive 2009/16/EC) [6] – «*Компанія* означає власника судна або будь-яку іншу організацію чи особу, таку як керівник або фрахтувальник судна без екіпажу, якій власник судна передав відповідальність за експлуатацію судна і яка, беручи на себе таку відповідальність, погодилася нести усі обов'язки та зобов'язання, передбачені Міжнародним кодексом з управління безпекою (МКУБ)». До переклада слова *company* застосовано адаптивне транскодування, де запозичене слово *company* адаптовано як компанія.

«*Declarant* means the person lodging a transit declaration in his own name or the person in whose name such a declaration is lodged» (Convention on a common transit procedure (EU) [6] – «*Декларант* означає особу, яка подає транзитну декларацію від свого імені або особу, від імені якої подається така декларація». У цьому прикладі термін «*declarant*» транслітерується як «декларант».

Описовий переклад (експлікація) – це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна), наприклад, «*wail*» – автомобіль з високими динамічними якостями [5, с. 297].

«*In-bond cargo* means cargo moving under Customs control where duty has not yet been paid» [6] – «*Нерозмитнений вантаж*, який знаходиться на митному складі – це вантажі, які проходять митний контроль, при чому за них ще не було сплачено мито». У цьому прикладі шляхом експлікації розкрито який саме вантаж і де він знаходиться через відповідний опис: *нерозмитнений вантаж, який знаходиться на митному складі*.

Конкретизація значення – лексична трансформація, внаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вужчої семантики [5, с. 300].

«*Craft* means a vessel or item of floating equipment» (Council Directive of 9 November 1987 on access to the occupation of carrier of goods by waterway in national and international transport and on the mutual recognition of diplomas, certificates and other evidence of formal qualifications for this occupation) [6] – «*Означає судно або одиницю плавучого обладнання*». З прикладу видно, що при перекладі застосовано конкретизацію значення, оскільки англійське «*craft*» має ширше значення – «судно, літальний апарат, ремесло», тут конкретизовано – «плавучий засіб».

Генералізація – лексична трансформація, коли слово із вужчим значенням, що перекладається, замінюється у перекладі на слово із ширшим значенням [5, с. 307].

Трансформація генералізації в текстах транспортної галузі, особливо у сфері міжнародного співробітництва, застосовується порівняно рідко. Це пояснюється тим, що внаслідок такої трансформації лексема з більш вузьким значенням замінюється у перекладі словом із ширшим, узагальненим змістом. Для текстів транспортного бізнесу, зокрема юридичних чи технічних документів, така заміна є небажаною, адже подібні тексти вимагають максимальної точності та однозначності формулювань.

Водночас використання генералізації може бути виправданим у випадках перекладу термінологічних одиниць, коли в мові перекладу існує не лише запозичений еквівалент, а й власне національний термін із подібним значенням. У таких ситуаціях генералізація сприяє природності перекладу та адаптації тексту до норм цільової мови. У нашому дослідженні слово «*bulk*» відтворено як «*маса; обсяг*» за допомогою генералізації (слово має більше значення). Більш конкретні відповідники слова «*bulk*» це «*навалом, оптом*», якщо йдеться про кількість, чи «*масовий, сукупний*», коли описують щось у великому обсязі (наприклад, «*bulk goods*» неупакований, насипний навалювальний вантаж).

У перекладі словосполучення «*Goods declaration for importation*» як «*ввізна декларація*» застосовано два різні перекладацькі прийоми – калькування та генералізацію.

По-перше, елемент «*declaration*» передано за допомогою калькування, тобто шляхом буквального відтворення іноземного слова засобами української мови. Лексема декларація є прямим структурно-семантичним відповідником англійського *declaration* і відтворює його значення без істотних трансформацій.

По-друге, у перекладі спостерігається генералізація – заміна більш конкретного поняття ширшим за змістом. Зокрема, компонент «*goods*» («товари») було опущено, а його значення імпліцитно включене у вираз ввізна декларація. Таким чином, зміст оригінального словосполучення узагальнюється, зберігаючи при цьому його комунікативну функцію та контекстуальне значення.

Отже, переклад «*ввізна декларація*» є результатом комбінованого застосування калькування (на рівні окремого лексичного елемента) та генералізації (на рівні структури всього словосполучення).

Додавання слова – трансферація полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригіналу), що передається, та/або дотримання мовленевих і мовних норм, що існують в культурі мови перекладу [5, с. 309].

У перекладі терміна «*foreign carrier permit*» як «*дозвіл на здійснення зовнішніх перевезень*» спостерігається застосування

способу перекладу додавання. У даному випадку компоненти «на здійснення» та «зовнішніх» не мають прямих відповідників у вихідному словосполученні, проте забезпечують точніше відтворення його значення в контексті української мови.

Застосування додавання в цьому випадку є виправданим, оскільки дозволяє передати не лише формальну структуру, а й функціонально-семантичний зміст терміна «*foreign carrier permit*», адаптуючи його до норм та очікувань цільової мовної спільноти.

Модуляція – варіювання форми повідомлення, що досягається шляхом зміни точки зору, фокусу або когнітивної категорії стосовно вихідного тексту; вона може мати лексичний або структурний характер [7, с. 511]. Модуляція – це перехід між когнітивними категоріями.

Як зазначають Вінаї і Дарбельне (Vinau & Darbelnet, 1995), модуляція відрізняється від транспозиції тим, що передбачає не лише зміну граматичної форми, а насамперед зміну способу концептуалізації ситуації.

Згідно з класичною типологією Вінаї і Дарбельне (1958; 1995), існує одинадцять основних типів модуляції, що відображають різні види когнітивних зрушень між мовою оригіналу та мовою перекладу [8, 9]. Серед них: заміна абстрактного поняття конкретним (і навпаки); передача причини через наслідок; засіб замінюється результатом; частина замінює ціле або навпаки; одна частина системи замінює іншу; зміна точки зору або напрямку дії; вираження значення через заперечення протилежного; зміна активної конструкції на пасивну або навпаки; заміна просторових категорій часовими; варіювання понять інтервалів, меж, відстані чи тривалості; заміна символу або метафори іншим, культурно релевантним образом [8,9].

Як підкреслюють Моліна та Альбір (Molina & Albir, 2002), модуляція може мати лексичний або структурний характер, а її мета – забезпечення природності та еквівалентності перекладу з урахуванням різниці у способах мислення та мовної картини світу [7, с. 499-500].

Розглянемо кілька прикладів модуляцій у текстах з термінологією транспортного бізнесу.

«*Cable car means a cableway installation where the carriers are suspended from and propelled by one or more cables*» (Regulation (EU) 2016/424) [6] – «*Підвісні вагони означає канатну дорогу, в якій засоби перевезення підвішені на одному або кількох канатах, що забезпечують їх рух*».

В англійській мові компонент «*car*» у складі словосполучення «*cable car*» не має звичного значення «автомобіль», а позначає транспортний засіб, який переміщується за допомогою троса або каната, – тобто за своєю сутністю ближчий до вагону. У процесі перекладу відбувається зміна точки зору на об'єкт: англійське «*car*» передає концепт «транспортного засобу» загалом, тоді як українське слово «вагон» конкретизує його з урахуванням реалій і технічної системи функціонування цього виду транспорту. Модуляція у цьому прикладі виявляється у переосмисленні когнітивної категорії – від категорії «автомобільного» типу (*car*) до категорії «рейкового/канатного» типу (*вагон*). Така зміна забезпечує семантичну точність і природність перекладу, узгоджуючи його з технічною термінологією та концептуальною системою української мови.

«*Water displacement means the immersed volume of the vessel, in cubic metres*» [6] – «*Водотоннажність означає об'єм підводної частини судна у кубічних метрах*».

Словосполучення «*water displacement*» буквально означає «витіснення води», і описує фізичний процес, який відбувається, коли корпус судна занурюється у воду, витісняючи певний її об'єм. Проте в цей процес є основою для вимірювання водотоннажності судна – тобто ваги води, витісненої судном, що дорівнює його масі. При перекладі відбувається когнітивне зміщення: замість передачі самого процесу (*витіснення води*) передається результат цього процесу – *водотоннажність*, тобто технічну характеристику судна. Це відповідає типу модуляції «заміна причини наслідком» (*cause for effect*). Модуляція у даному прикладі проявляється у зміні точки зору з фізичного процесу на його кількісно вимірюваний результат, що дозволяє адаптувати термін до норм української термінології водного транспорту.

Висновки дослідження. Проведене дослідження дозволило з'ясувати, що термінологія транспортного бізнесу являє собою складну, системно організовану лексико-семантичну підсистему, у якій кожна одиниця виконує чітко визначену функцію. Її розвиток зумовлений інтеграцією економічних, технічних і правових чинників, а також постійним оновленням транспортної інфраструктури й міжнародного законодавства.

У результаті аналізу було виділено дев'ять основних семантичних груп термінів транспортного бізнесу, що відображають основні напрями діяльності галузі: від перевезень і технічного забезпечення до митного оформлення, фінансів і правового регулювання. За структурою більшість термінів становлять складні слова або словосполучення, що пояснюється потребою у точності, системності та деталізації поняттєвого змісту.

Встановлено, що найбільш ефективними способами перекладу транспортної термінології є калькування, транскодування, описовий переклад, конкретизація, генералізація, додавання та модуляція. Кожен із цих способів виконує певну функцію: калькування забезпечує термінологічну точність, транскодування – збереження міжнародних назв, описовий переклад – пояснює специфічні поняття, а модуляція – адаптує іншомовний концепт до української мовної системи. Найбільшою складністю для перекладачів залишається передача багатоконпонентних термінів-словосполучень, у яких важливо зберегти баланс між точністю та природністю викладу.

Отже, переклад термінів транспортного бізнесу це не лише лінгвістичний процес, а й когнітивно-комунікативна діяльність, спрямована на забезпечення адекватності, зрозумілості й професійної коректності спеціалізованих текстів. Подальші дослідження можуть стосуватися вдосконалення методик викладання технічного перекладу, розроблення галузевих словників і глосаріїв, а також у подальших наукових розвідках із проблем термінології, перекладознавства та міжкультурної комунікації у сфері транспортного бізнесу.

Література:

1. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing. 1998. 10 p.
2. Sager J. C. Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing. 1990<https://doi.org/10.1075/z.44>
3. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця: Нова книга, 2008. 512 с.
4. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад. Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 2004. 284 с.

5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
6. Глосарій термінів *acquis* ЄС. Урядовий портал. Офіційна стрінка. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/perekladi-aktiv-acquis-yes/glosarij-terminiv-acquis-yes>
7. Molina, L., & Albir, A. H. (2002). Translation techniques revisited: A dynamic and functionalist approach. **Meta*, 47*(4), 498–512. <https://doi.org/10.7202/008033ar>
8. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1958). *Stylistique comparée du français et de l'anglais: Méthode de traduction*. Paris: Didier.
9. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
10. Спрощення процедур торгівлі: англо-український словник термінів / укладач В. В. Верьовкін. Київ: Європейський університет, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2019. 149 с.

Mishchenko T., Postoieva O., Badior N. Peculiarities of translating English transport business terminology into Ukrainian

Summary. This article explores the structural and semantic characteristics of transport business terminology found in English-language sources, as well as the primary approaches to its translation into Ukrainian. The research attempts to classify the terminological units of the transport sector into semantic categories, including terms related to types of transport and transportation, infrastructure, documentation and customs procedures, services and operations, financial and economic activities, types of cargo, technical specifications, business entities, and legal aspects of international trade.

The relevance of this study stems from the growing globalization of transport processes, the expansion of international freight operations, and the need to standardize

terminology to ensure effective professional communication among transport market participants from different countries. Translating transport terminology poses a number of challenges, such as polysemy, cross-linguistic differences, the lack of precise equivalents in the target language, and the need for contextual adaptation to Ukrainian usage. Consequently, the issue of translation strategies becomes crucial for experts in linguistics, translation studies, and the transport industry.

To accomplish the objectives of the study, 29 regulatory documents from the EU *acquis* and the World Trade Organization were analyzed, including international agreements, conventions, EU directives, regulations, and trade-related documents in the field of transport. The analysis of these materials made it possible to identify major models of term formation within the transport business domain, determine the structural types of terms (simple, compound, and multi-word), and outline the main tendencies in their translation into Ukrainian.

The findings indicate that the terminology of the transport business represents an open and dynamic linguistic system that continuously evolves under the influence of technological advancement, digitalization of transport operations, adoption of international standards, and the progress of logistics technologies. Translating such terminology requires not only linguistic competence but also a deep understanding of the professional field, international regulations, and the contextual nuances of term usage.

Key words: terminology, term, transport business terminology, translation methods, structural and semantic features of transport business terminology.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 28.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 27.11.2025

Дата публікації: 30.12.2025